

שם הקורס: סידור התפילה: היסטוריה, מבנה ומשמעות (126-1-0247)

שם המרצה: פרופ' אורי ארליך

הקורס פתוח בפני יודעי תפילה ובפני מי שאינם מכירים את סידור התפילה. ספר הסידור הוא הספר הנפוץ ביותר בעולם היהודי. נלמד להכיר אותו. נלמד את תולדותיו מראשית האלף השני ועד לימינו אלה. יילמדו תולדות הסידור הבבלי והסידור הארץ ישראלי, הכרת הסידור הרווח מימי הביניים ועד העת החדשה. וכן תיעשה היכרות עם הסידורים הלא אורתודוקסיים והסידורים האלטרנטיביים.

מטרות הקורס:

1. להקנות הכרות בסיסית עם סידור התפילה לדורותיו ולמנהגיו.
2. להקנות יכולת התמצאות בספרות הסידור.
3. להכיר בחשיבות התפילה לדורותיה בתרבות ישראל.

מרכיבי הקורס:

1. מבוא קצר לספרות הסידור.
2. נושאים נבחרים בתולדות הסידור:
 - א. ניצני הסידור
 - ב. מנהגי התפילה המגוונים לדורותיהם
 - ג. הכרות עם תפילות עיקריות שונות.
 - ד. האותיות הקטנות של הסידור - ההוראות
 - ה.
 - י. שונות

דרישות הקורס:

1. נוכחות שוטפת, השתתפות פעילה והכנה לקראת השיעור.
2. קריאה בספרות מחקר לפי דרישת המרצה.
3. לימוד ושימוש בחומרים שיינתנו דרך 'מודול'
4. מבחן סיכום. המבחן קובע את הציון הסופי.

ביבליוגרפיה נבחרת:

- א' אלבוגן, התפילה בישראל בהתפתחותה ההיסטורית, ערך והשלים י' היינימן, תל-אביב תשל"ב.
- א' ארליך, 'כל עצמותי תאמרנה' – השפה הלא מילולית של התפילה, ירושלים תשנ"ט.
- א' ארליך, תפילת העמידה של ימות החול: נוסחי הסידורים בגניזה הקהירית, שורשיהם ותולדותיהם, ירושלים תשע"ג.
- ד' גולדשמידט, מחקרי תפילה ופיוט, ירושלים תשל"ט.
- מ' גרינברג, ערך 'תפילה', אנציקלופדיה מקראית, ח, ירושלים תשמ"ב, עמ' 896-921.
- י' היינימן, התפילה בתקופת התנאים והאמוראים, ירושלים תשכ"ד.
- י' היינימן, עיוני תפילה, ירושלים תשמ"א.
- נ' וידר, התגבשות נוסח התפילה במזרח ובמערב, א-ב, ירושלים תשנ"ח.
- י' יעקבסון, נתיב בינה: פירושים, בירורי הלכות ועיונים בסידור, כרך א-ה, תל-אביב

א' לוי, יסודות התפילה, תל-אביב תשכ"ט.
ח' מאק, מבוא לתפילות ישראל, (האוניברסיטה המשודרת) תל אביב 2001.
ח' מאק, תפילה ותפילות, ירושלים תשס"ו.
ד' מרקס, בעת אישן ואעירה: על תפילות בין יום ובין לילה, תל-אביב, 2010.
ב' ניצן, תפילת קומראן ושירתה, ירושלים תשנ"ז.
סדר עבודת ישראל, ר' יצחק בן אריה יוסף דוב (בער), תרצ"ז.
סדר רב עמרם גאון: ערוך ומוגה על פי כתבי יד ודפוסים עם השלמות, שינויי נוסח ומבוא בידי
דניאל ש' גולדשמידט, ירושלים 1971.
סידור רב סעדיה גאון יצא לאור על ידי י' דודזון ואחרים, ירושלים תשמ"ה (הדפסה חמישית).
ע' פליישר, תפילות הקבע בישראל בהתהוותן ובהתגבשותן, בעריכת ש' אליצור וט' בארי,
ירושלים תשע"ב.
ש"ק רייף, התפילה היהודית: מבט חדש על תולדות הליטורגיה היהודית, אור יהודה תש"ע.
ע' שטיינזלץ, הסידור והתפילה, תל-אביב תשנ"ד.

F. Heiler, *Prayer : a study in the history and psychology of religion*, New York:
Oxford University Press, 1958.

Israel Lee Levine, *The ancient synagogue: the first thousand years*, New Haven 2000.

אתרים מומלצים

<http://www.daat.ac.il/DAAT/tfila/tfila.htm>

<http://lexicon.cet.ac.il/wf/wfTerm.aspx?id=874>